

“BEFORE SHOOTING STARS VANISH”.
1 МІЖНАРОДНИЙ СИМПОЗІУМ ЗАГРОЖУВАНИХ МОВ
(Гарвардський університет – Турецьке лінгвістичне
товариство – Асоціація університетів Кавказу, Ардаган,
Туреччина, 13–16 жовтня 2014 р.)

1-й Міжнародний симпозиум загрожуваних мов, організований Турецьким лінгвістичним товариством спільно з ун-том Гарвард на базі ун-ту Ардаган у Східній Туреччині, відбувся 13–16 жовтня 2014 р. Організації симпозиуму також сприяли Смітсонівський національний музей природної історії (програма культурної історії Азії), програма “Відновлювані голоси” Фондації загрожуваних мов, програма “Живі голоси” Інституту загрожуваних мов (Smithsonian National Museum of Natural History – Asian Cultural History Program (and) Recovering Voices, Foundation For Endangered Languages, Living Tongues – Institute for Endangered Languages), турецько-киргизький Університет Манас, Національний комітет UNESCO.

Розпочався симпозиум одноденним робочим семінаром, спрямованим на створення в турецькому університеті Дослідницького центру загрожуваних мов (13.10.2014). Відкрила семінар промова головного радника Президента Туреччини проф. д-ра Мустафи Ісена. Професор М. Ісен наголосив на особливому, світовому значенні ініціативи університету Ардаган проведення конференції щодо мов, що потребують захисту, адже саме на Кавказі чи не найбільш повно представлена мовна різноманітність. Він пообіцяв цілковиту державну підтримку всіляким інституційним ініціативам, що будуть висунуті протягом роботи конференції.

Голова Асоціації університетів Кавказу (KÜNİB) та ректор ун-ту Ардаган проф. д-р Рамазан Коркмаз нагадав присутнім, що “мова є домівкою людського єства, єдиним чинником, що несе істину життя, Господь доносить свою волю людині через мову”, а втім 80 % із близько 7000 мов на світі перебувають під загрозою зникнення. Відтак просто неможливо жити на Кавказі й лишатися осторонь ситуації з мовами, що зникають, тому повага до мов є повагою до самого життя.

40 провідних фахівців з усіх кінців світу – учасників семінару та симпозиуму – ділилися власним досвідом та інформацією щодо документування і ревіталізації загрожуваних мов на всіх континентах, а по тому обговорили ідею та ухвалили історичне рішення щодо створення першого на Кавказі та в Туреччині спеціалізованого Науково-дослідного лінгвістичного інституту з проблем загрожуваних мов, діяльність котрого поширювалася б у контексті майбутнього усієї нашої планети.

Під час семінару засновник та директор Інституту загрожуваних мов Грегорі Андерсон (Gregory Anderson, UNISA) розповів про досвід документування лінгвістичних даних, створення та адміністрування дослідного інституту загрожуваних мов “під ключ”. Габрієла Перез Баез (Gabriela Pérez Báez) розповіла про проекти Смітсонівського національного музею природної історії, спрямовані на ревіталізацію мов запотек та обробку метаданих колекцій Національного антропологічного архіву США. Директор Інституту еволюційної антропології ім. Макса Планка Бернард Комрі (Bernard Comrie) представив проекти своєї установи, орієнтовані на підтримку кавказьких мов, зокрема й державну. Марк Турін торкнувся глобальних шляхів вирішення проблем документування, доступу та розподілу інформації на прикладі його проектів “Оцифровані Гімалаї” та “Усні літератури світу”, наголосивши на

необхідності тривалого державного фінансування архівів цифрових даних. Семінар завершився жвавою дискусією та бесідою у формі питань та відповідей.

Видатний американський соціальний антрополог турецького походження проф. д-р Нур Ялман (ун-т Гарвард), якому було запропоноване почесне головування в новостворюваному Інституті загрозованих мов, висловив надзвичайне задоволення з того факту, що історичне наукове лінгвістичне зібрання обертається конкретними кроками, котрі увійдуть у глобальну історію гуманітаристики, а підвалини подібного інституту було закладено саме в Ардагані, у багатомовному кавказькому оточенні, і висловив свою подяку голові КЇНІВ проф. д-ру Р. Коркмазу.

Під час роботи симпозіуму, котрий відбувся протягом наступних трьох днів, було виголошено сорок надзвичайно корисних доповідей, що стосувалися майбутнього багатьох культур практично усіх кутків земної кулі. На пленарному засіданні відбулися виступи усіх голів навчальних закладів, що входять до Асоціації університетів Кавказу, голови Турецького лінгвістичного товариства проф. д-ра М. Качалина, голови Вищої ради культури, мови та історії ім. Ататюрка проф. д-ра Д. Орса, а також обговорено проблематику міжнародного співробітництва в галузі документації та ревіталізації загрозованих мов світу, в тому числі тюркських мов України (ст. н. сп. Інституту сходознавства НАН України Ірина Дрига). Наступні сім засідань були присвячені обговоренню визначення кола проблематики захисту загрозованих мов в усьому світі, пропозицій їхнього розв'язання, конкретних національних проектів документації та ревіталізації мов і методології проведення та аналізу польових лінгвістичних досліджень. Засновник Фундації загрозованих мов Ogmios Ніколас Остлер (Nicholas Ostler) проаналізував породження феномену загрозованості, що, на його думку, коріниться у трьох чинниках – *empire*, *lingua franca*, *vernacular*. Віктор Фрідман (Victor A. Friedman) торкнувся мовної загрозованості на Кавказі та Балканах, Штефан Георг (Stefan Georg) та Александер Вовін (Alexander Vovin) дискутували щодо аспектів інтелектуального та етичного позиціонування дескриптивного лінгвіста між документуванням та ревіталізацією загрозованої мови. Елізабетта Рагагнін (Elisabetta Ragagnin) презентувала свої польові дослідження монгольських діалектів духа(н), Ліндсі Вейл (Lindsay J. Whaley) розповів про парадоксальний вплив біологічної різноманітності на загрозовані ареали тунгуських мов, Таріел Шкарулідзе – про мовну політику в Абхазії. Йонг Сонг Лі представив результати двох етапів національної південнокорейської програми документування загрозованих мов усієї алтайської мовної родини, Маджид Халілов та Зайнаб Алієва – спільні з Інститутом Макса Планка видання задокументованих даних неписемних міноритарних мов Дагестану. Джонні Чонг (Johnny Cheung) проаналізував мовні контакти осетинської та карачаєво-балкарської мов, Сумру Озсой (Sumru Özsoy) відстежувала процес мовної смерті на прикладі убихської мови, Мегмед Ольмез (Mehmet Olmez) – загрозовані тюркські діалекти Китаю, Есер Ергюванлі Тайлан (Eser Erguvanli Taylan) – сасонські арабські діалекти в мовній палітрі Анатолії. Велика спеціальна лекція Пітера Остіна (Peter K. Austin, Проект загрозованих мов Ганса Раузінга, SOAS) торкалася особливостей, тенденцій та перспектив розвитку у XXI ст. процесу мовного документування та ревіталізації. За результатами цих та інших надзвичайно змістовних доповідей було розроблено конкретний план дій щодо визначення комплексу методів документації та архівування загрозованих мов, відповідної цифрової лексикографічної діяльності, громадської підтримки мовного багатоманіття та розробки фахових рекомендацій щодо державної мовної політики. За роботою симпозіуму стежили та висвітлювали численні органи масової інформації на чолі з Держрадіо та телебаченням Туреччини. Завершувала симпозіум насичена культурна програма, яка включала поїздку учасників на друге за величиною озеро Східної Анатолії Чилдир та екскурсію на руїни давньої цитаделі Ані.

І. М. Дрига